

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
06/06/2025**

**ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΙΣΤΟΡΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ**

(Ενδεικτικές απαντήσεις)

ΘΕΜΑ Α1

α. «Πανελλήνιον»: Η ύπαρξη των πρώτων κομμάτων (εμφανές κατά τη Γ' Εθνοσυνέλευση) ήταν πλέον δεδομένη. Αυτό άλλωστε φαίνεται και από την κίνηση του Καποδίστρια να επανδρώσει ένα συμβουλευτικό όργανο, το «Πανελλήνιον», με αντιπροσώπους και των τριών παρατάξεων, προκειμένου να εξασφαλιστεί εσωτερική ειρήνη.

β. **Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής** : Με βάση το άρθρο 11 της Σύμβασης της Λοζάνης ιδρύθηκε η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής με έδρα την Κωνσταντινούπολη. Την αποτελούσαν έντεκα μέλη (τέσσερις Έλληνες, τέσσερις Τούρκοι και τρία μέλη –πολίτες ουδέτερων κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο κρατών) με αρμοδιότητα τον καθορισμό του τρόπου μετανάστευσης των πληθυσμών και της εκτίμησης της ακίνητης περιουσίας των ανταλλαξιμών. [Η Μικτή Επιτροπή Ανταλλαγής φρόντισε το 1924 και 1925 για τη μεταφορά στην Ελλάδα 200.000 Ελλήνων που είχαν παραμείνει στην Καππαδοκία και γενικότερα στην Κεντρική και Νότια Μικρά Ασία].

γ. **ΠΑΟΥΕΡ**: [Οι ραγδαίες αλλαγές, τις οποίες προκάλεσαν στη χώρα οι συνέπειες του Μικρασιατικού πολέμου, ανέδειξαν την ανάγκη για σημαντικές επενδύσεις στις υποδομές της χώρας]. Η βρετανική εταιρεία ΠΑΟΥΕΡ

ανέλαβε – στα αμέσως επόμενα μετά τη μικρασιατική καταστροφή χρόνια – την εγκατάσταση μονάδων παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος στην πρωτεύουσα αλλά και τη δημιουργία σύγχρονου δικτύου αστικών συγκοινωνιών, βασισμένου σε ηλεκτροκίνητα τραμ και λεωφορεία.

A2

- α. Σωστό
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

ΘΕΜΑ Β1

Στη διάρκεια του 18ου αιώνα, παρατηρήθηκε σημαντική ναυτιλιακή και εμπορική δραστηριότητα σε πολλές παραλιακές περιοχές του ελληνικού χώρου και σε νησιά. Η δραστηριότητα αυτή ευνοήθηκε από διάφορες συγκυρίες, και ιδιαίτερα από την έξοδο της Ρωσίας στη Μαύρη Θάλασσα και το εμπόριο που αναπτύχθηκε στα λιμάνια της περιοχής (λ.χ. στην Οδησσό) και της Μεσογείου. Με τη συνθήκη του Κιουτσούκ Καϊναρτζή (1774) μεταξύ της Ρωσίας και της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, τα χριστιανικά -ελληνικά- πλοία προστατεύονταν από τη ρωσική ισχύ και έτσι ευνοήθηκε η ραγδαία ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους. Λίγο αργότερα, με τη Γαλλική Επανάσταση και τους Ναπολεόντειους πολέμους, ευνοήθηκε ιδιαίτερα η ελληνική ναυτιλία. Η διάσπαση του ηπειρωτικού αποκλεισμού, τον οποίο είχε επιβάλει το αγγλικό ναυτικό στα γαλλικά λιμάνια, έφερνε μεγάλα κέρδη, ενώ ταυτόχρονα η εξαφάνιση των γαλλικών πλοίων από την Ανατολική Μεσόγειο δημιούργησε κενά, πού έσπευσαν να εκμεταλλευτούν οι Έλληνες.

ΘΕΜΑ Β2

Οι υψηλοί δείκτες ανεργίας και οι άθλιες συνθήκες εργασίας και διαβίωσης των εργατών οδήγησαν σε έντονη πολιτικοποίησή τους, κατά τη

δεύτερη δεκαετία του 20ού αιώνα. Οι συνθήκες έδιναν την εντύπωση ότι οι πλούσιοι γίνονταν πλουσιότεροι και οι φτωχοί φτωχότεροι. Το 1918 ιδρύθηκε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.) από συνέδριο σοσιαλιστών. Βασικές θέσεις του προγράμματος του ήταν δημοκρατία, παροχή εκλογικού δικαιώματος στις γυναίκες, αναλογικό εκλογικό σύστημα, εθνικοποίηση των μεγάλων πλουτοπαραγωγικών πηγών. Σχετικά με την εξωτερική πολιτική, ζητούσε ειρήνη, χωρίς προσάρτηση εδαφών, βασισμένη στο δικαίωμα αυτοδιάθεσης των λαών. Τα προβλήματα που αφορούσαν διαμφισβητούμενα εδάφη, θα λύνονταν με δημοψηφίσματα.

Το Σ.Ε.Κ.Ε. ήταν το πιο αυστηρά οργανωμένο κόμμα. Έως το 1919 ήταν υπέρ της κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Σταδιακά απομακρύνθηκε από αυτή, υιοθετώντας την αρχή της δικτατορίας του προλεταριάτου. Το 1924 μετονομάστηκε σε Κομμουνιστικό Κόμμα Ελλάδος (Κ.Κ.Ε.).

ΘΕΜΑ Γ 1.

Ενδεικτικός πρόλογος: (Σχολικό βιβλίο, σελ. 153, 154)

Με πρωτοβουλία της ΚΤΕ, το Σεπτέμβριο του 1923 ιδρύθηκε ένας αυτόνομος οργανισμός με πλήρη νομική υπόσταση, η Επιτροπή Αποκαταστάσεως Προσφύγων (ΕΑΠ), με έδρα την Αθήνα. Βασική αποστολή της ήταν να εξασφαλίσει στους πρόσφυγες παραγωγική απασχόληση και οριστική στέγαση. Η ΕΑΠ διέκρινε την αποκατάσταση των προσφύγων σε αγροτική (παροχή στέγης και κλήρου στην ύπαιθρο) και αστική (παροχή στέγης στις πόλεις).

α) (Σχολικό βιβλίο, σελ. 156-157)

Η αγροτική αποκατάσταση στο μεγαλύτερο μέρος της ήταν έργο της ΕΑΠ. Απέβλεπε στη δημιουργία μικρών γεωργικών ιδιοκτησιών. Η εγκατάσταση των προσφύγων έγινε σε εγκαταλελειμμένα χωριά, σε νέους συνοικισμούς προσαρτημένους σε χωριά και σε νέους, αμιγώς προσφυγικούς συνοικισμούς. Ο παραχωρούμενος κλήρος ποίκιλλε ανάλογα με το μέγεθος της οικογένειας των προσφύγων, την ποιότητα του εδάφους, το είδος της καλλιέργειας και τη δυνατότητα άρδευσης. Συνήθως ο κλήρος δεν αποτελούσε ενιαία έκταση, αλλά τεμάχια αγρών που βρίσκονταν σε διαφορετικές τοποθεσίες. Στην αρχή η διανομή από τις υπηρεσίες εποικισμού ήταν προσωρινή. Θα γινόταν οριστική μετά την κτηματογράφηση από την τοπογραφική υπηρεσία του Υπουργείου Γεωργίας. Εκτός από τη γη παραχωρούνταν στέγη, εργαλεία, σπόροι, λιπάσματα και ζώα. Όπως χαρακτηριστικά επισημαίνεται και στο κείμενο Α της

ιστορικής πηγής, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από το άρθρο της Ελένης Μπενέκη, «Ο υποφαινόμενος αγροτικώς εγκαταστημένος εις τον Συνοικισμόν...», μέριμνα της Ε.Α.Π ήταν η συστηματική παραγωγική εγκατάσταση των προσφύγων ως αγροτών, όχι μόνο με την παραχώρηση γης αλλά και με την προμήθεια των απαραίτητων εργαλείων για την καλλιέργειά της. Σύμφωνα μάλιστα και με την αναφορά του Διευθυντή Αγροτικής Αποκαταστάσεως της Ε.Α.Π, οι αγρότες πρόσφυγες θα εξισώνονταν νομικά με τους γηγενείς ακτήμονες και επομένως θα αποκτούσαν το δικαίωμα της αγροτικής αποκατάστασης που θα περιλάμβανε την παραχώρηση εύφορων καλλιεργήσιμων γαιών, τη στέγαση μέσω της κατασκευής οικιών αγροτικού τύπου, και ταυτόχρονα τον εξοπλισμό τους με σπόρους, μεγάλα και μικρά ζώα, γεωργικά εργαλεία, κάρα κ.λπ. Ο παραπάνω εξοπλισμός των αγροτών προσφύγων θα ήταν στη διάθεσή τους μέχρι να αποδώσουν οι πρώτες καλλιέργειες και θα έφτανε μέχρι και το δεύτερο χρόνο από την εγκατάστασή τους. Πάντως, την αξία του παραχωρούμενου κλήρου θα την πλήρωναν οι πρόσφυγες με δόσεις. Ο τίτλος που δινόταν στους κληρούχους ήταν τίτλος απλής κατοχής. Θα γινόταν τίτλος πλήρους κυριότητας αργότερα, μετά την αποπληρωμή του χρέους. Μετά τη διάλυση της ΕΑΠ, το 1930, τα χρέη των αγροτών προσφύγων ανέλαβε να εισπράξει η Αγροτική Τράπεζα.

β) (Σχολικό βιβλίο, σελ. 157)

Από την άλλη πλευρά για τη στέγαση των αγροτών προσφύγων τηρήθηκε το σύστημα της ανέγερσης των οικιών απευθείας από την ΕΑΠ (εργολαβία) ή της ανέγερσης από τους ίδιους τους πρόσφυγες με τη χορήγηση όλων των οικοδομικών υλικών (αυτεπιστασία). Όπως χαρακτηριστικά επιβεβαιώνεται και στο Κείμενο Β του ιστορικού παραθέματος, το οποίο αποτελεί απόσπασμα από τον «Απολογισμό δράσης της Ε.Α.Π (1926)» η οικοδόμηση των οικιών των αγροτών προσφύγων έγινε με δύο τρόπους: είτε με την ανάθεση της σε εργολάβους, είτε με την αξιοποίηση των εργατικών χεριών των ίδιων των προσφύγων. Τα κτίσματα ήταν, συνήθως, δύο δωμάτια, μία αποθήκη και ένας στάβλος. Πιο συγκεκριμένα στο Κείμενο Β αναφέρεται πως για τη μέθοδο της αυτεπιστασίας, οι πρόσφυγες θα παραλάμβαναν από την Επιτροπή ξύλα, κεραμίδια και καρφιά, οικοδομικά υλικά δηλαδή τα οποία μεταφέρονταν από μακριά. Επιπλέον, οι πρόσφυγες θα λάμβαναν και ένα χρηματικό ποσό προκειμένου να πληρωθούν οι τεχνίτες που θα έκτιζαν τα σπίτια. Οι ίδιοι οι πρόσφυγες θα αναλάμβαναν να εκτελέσουν μεροκάματα ανειδίκευτου εργάτη και θα ήταν υπεύθυνοι για τη μεταφορά των οικοδομικών υλικών. Την γενική επιστασία του έργου αναλάμβανε ένας εργοδηγός, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για την πληρωμή των προκαταβολών ανάλογα με την πρόοδο και την εξέλιξη του έργου. Ασφαλώς ένα τέτοιο έργο παρουσίαζε δυσχέρειες στην πραγματοποίησή του. Στο Κείμενο Β μάλιστα επισημαίνονται αυτές οι δυσκολίες και τα

προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά την υλοποίηση της στέγασης των αγροτών προσφύγων. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση της εργολαβίας, πολλοί από τους εργολάβους δυσκολεύονταν να ολοκληρώσουν το έργο επειδή σε ορισμένες περιοχές υπήρχε έλλειψη εργατικών χεριών ή παρουσιάζονταν εμπόδια στη μεταφορά και στην εύρεση οικοδομικών υλικών. Επιπλέον, σε κάποιες περιπτώσεις και η ίδια η Ε.Α.Π. δυσανασχετούσε με το έργο που παραλάμβανε καθώς αυτό ήταν πρόχειρο και κακής ποιότητας εξαιτίας της πίεσης για την άμεση και γρήγορη αποκατάσταση των προσφύγων.

Ενδεικτικός Επίλογος: (Σχολικό βιβλίο, σελ. 163).

Πάντως, η αποκατάσταση και η αφομοίωση των προσφύγων στην Ελλάδα ήταν, κατά γενική ομολογία, το σημαντικότερο επίτευγμα του νέου ελληνικού κράτους. Μεγάλο μέρος του έργου αυτού έγινε από το 1924 έως το 1928 και σε αυτό καθοριστικό ρόλο έπαιξε η λειτουργία της ΕΑΠ. Και αν σε κάποιες περιπτώσεις το έργο των κατά τόπους επιτροπών της ΕΑΠ ή του κράτους γινόταν βιαστικά, εμπειρικά και πρόχειρα ή εξυπηρετούσε απλώς άμεσες ανάγκες και πολιτικές σκοπιμότητες, αυτό δεν μειώνει τη σπουδαιότητα του συνολικού έργου που επιτεύχθηκε.

ΘΕΜΑ Δ1

α) Οι διαπραγματεύσεις μεταξύ των επαναστατών και των Μεγάλων Δυνάμεων ήταν σκληρές και διήρκεσαν όλο το καλοκαίρι του 1905. Η τελική συμφωνία υπογράφηκε από τον Ελ. Βενιζέλο στις 2 Νοεμβρίου 1905 στο μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνίας. Εξασφαλίστηκε γενική αμνηστία και οι Μ. Δυνάμεις δεσμεύτηκαν να επεξεργαστούν ένα χάρτη νέων παραχωρήσεων στον κρητικό λαό, αρνούμενες πάντως να επιτρέψουν την ένωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Το κίνημα του Θερίσου δεν πέτυχε πλήρως τους στόχους του, αλλά έδωσε νέα ισχυρή ώθηση στο Κρητικό Ζήτημα και προκάλεσε θετικές εξελίξεις. Διεθνής Επιτροπή που ήλθε στην Κρήτη τον Φεβρουάριο του 1906, ανέλαβε να εξετάσει την κατάσταση και τους όρους λειτουργίας του αρμοστειακού καθεστώτος και να υποβάλει σχετική έκθεση. Έπειτα από μακρότατες και επίπονες διαβουλεύσεις με τον Ελ. Βενιζέλο και την Ελληνική Κυβέρνηση, οι Μεγάλες Δυνάμεις κατέληξαν σε μια νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος. Όπως αναφέρει και ο Αντώνης Κλάψης στο **ΚΕΙΜΕΝΟ Β**, τον Ιούλιο του 1906 οι Δυνάμεις κατέληξαν στην υιοθέτηση ενός συνολικότερου σχεδίου για τη διευθέτηση του Κρητικού Ζητήματος. Το οριστικό κείμενο των μεταρρυθμίσεων προέβλεπε την οργάνωση Κρητικής Χωροφυλακής με εντελώς νέο σχήμα, την ίδρυση Κρητικής Πολιτοφυλακής, με Έλληνες αξιωματικούς που προηγουμένως θα παραιτούνταν από τον ελληνικό στρατό, και την ανάκληση των ξένων στρατευμάτων, μετά την

αποκατάσταση της εσωτερικής γαλήνης στην Κρήτη. Η πολιτική του Βενιζέλου είχε θριαμβεύσει.

Άλλωστε, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο **ΚΕΙΜΕΝΟ Α**, ο ίδιος ο Βενιζέλος, ενάμιση σχεδόν χρόνο μετά τη Συμφωνία των Μουρνιών, στις 27 Απριλίου 1907, με άρθρο του στην εφημερίδα «Κήρυξ» των Χανίων, την οποία εξέδιδε ο ίδιος, τονίζει ότι το Κίνημα του Θερίσου ανέδειξε τον Κρητικό λαό ως τον πιο αρμόδιο για να εκφράσει την άποψή του και να διεκδικήσει ενεργά τη λύση του Κρητικού Ζητήματος. Για τον Βενιζέλο το εθνικό ζήτημα της Κρήτης δεν ήταν πια υπόθεση ενός μόνον ανθρώπου, του Πρίγκιπα Γεωργίου, αλλά με τις νέες εξελίξεις, οι ελευθερίες που δόθηκαν και οι μεταρρυθμίσεις που έγιναν, μολονότι αποτέλεσμα επανάστασης, ανέδειξαν τον κρητικό λαό ως κυρίαρχη πολιτική δύναμη.

β) Έπειτα από τη νέα ρύθμιση του Κρητικού Ζητήματος, συγκροτήθηκε η Β' Συντακτική Συνέλευση, για την εκπόνηση νέου συντάγματος, και η πρώτη πράξη της ήταν η έκδοση ενωτικού ψηφίσματος, στις 30 Ιουλίου 1906, μέσα σε ατμόσφαιρα συμφιλίωσης και εθνικής έξαρσης. Όπως αποκαλύπτει το κείμενο Γ, το έργο της ανασυγκρότησης άρχισε και πάλι, ενώ οι Μεγάλες Δυνάμεις παραχώρησαν στην κυβέρνηση της Κρήτης δάνειο 9.300.000 γαλλικών φράγκων με ταυτόχρονη ρύθμιση των τόκων προηγούμενων δανείων. Παράλληλα, η Διεθνής Επιτροπή, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στο ιστορικό παράθεμα Β αποφάσισε ότι η παραμονή του Πρίγκιπα Γεωργίου στη θέση του ύπατου αρμοστή θα δυσχέραινε την ομαλή εξέλιξη της πολιτικής κατάστασης στην Κρήτη και θεώρησε ως καλύτερη λύση την άμεση ένωση του νησιού με την Ελλάδα. Για τον σκοπό αυτό, με νέα απόφασή τους οι Δυνάμεις παραχωρούσαν στον βασιλιά των Ελλήνων Γεώργιο Α' το δικαίωμα να διορίζει εκείνος τον Ύπατο Αρμοστή της Κρήτης (14 Αυγούστου 1906). Το νησί είχε ουσιαστικά καταστεί μια ιδιότυπη ελληνική επαρχία και μετά τις εξελίξεις αυτές, ο Πρίγκιπας Γεώργιος δεν μπορούσε πια να παραμένει στην Αρμοστεία της Κρήτης και υπέβαλε την παραίτησή του. Το Κρητικό Ζήτημα είχε πλέον εισέλθει στη φάση της οριστικής του επίλυσης.